

Шевченко О.В.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри регіоналістики і туризму
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

Shevchenko Olga

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor at the Department of Regional Policy and Tourism
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСАД СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ РОЗРОБЛЕННІ ПОЛІТИКИ МІСЬКОГО РОЗВИТКУ

APPLYING THE PRINCIPLES OF STRATEGIC MANAGEMENT IN THE DEVELOPMENT OF URBAN DEVELOPMENT POLICY

Оновлення засад політики міського розвитку ґрунтується на необхідності пошуку таких інструментів реалізації політики та стратегічного управління містом, які б забезпечували стійкість міста до негативних зовнішніх впливів. У статті розглянуто теорії міського розвитку як можливе підґрунтя для міської політики; представлено концептуальну схему політики міського розвитку, яка враховує поєднання підходів, спільних для всіх міст та відмінних для окремих міст, запропоновано інструменти для розробки стратегій сталого розвитку міст. Одним з інструментів реалізації міської стратегії є стратегічні карти, які містять інформацію у чотирьох сферах (фінанси, ринок, внутрішні процеси та соціальний капітал). Показано, що загрозливі виклики існуванню міст зумовлюють необхідність оновлення підходів до статистичних спостережень.

Ключові слова: місто, політика міського розвитку, неолібералізм, новий регіоналізм, стратегічне управління містом, муніципальна статистика, стратегічна карта міста.

The requirements for updating approaches to urban development policy-making are based on the current situation, the existing tools for implementing urban development policy and approaches to their strategic management, as well as on theories of urban development and management. The issues of developing methodological foundations for the formation of urban development policy require appropriate research attention. The purpose of the article is to identify the elements of strategic management that should form the basis of urban development policy, taking into account the current challenges facing the country. In order to achieve this goal, the following tasks are carried out: to analyse the theories of urban and territorial development with regard to the possibility of using them as a basis for modern urban development policy; to develop a conceptual scheme for the formulation of urban development policy, taking into account the unity of approaches to the implementation of such policy, which are common to all cities and different for individual cities; to formulate approaches and tools for the development of strategies for sustainable urban development. The author analyses modern theories of regional development and proves that theories of location and new regionalism are the most appropriate for building a strategic management framework. It is shown that the threatening challenges to the existence of cities force to update the approaches to statistical observations – it is time to update the data on which municipal statistics should be studied. At the same time, it is necessary to assess the sustainability of the city by analysing its potential. The author proposes a conceptual scheme for the implementation of urban development policy based on the problems of the city, the challenges it faces and the goals of its development. It is proposed to consider strategic maps containing all the necessary information in four areas (financial, market, internal processes, and social capital) as one of the tools for implementing the cities' strategy. The proposed approaches and tools for the formulation and implementation of urban development policy can be a reliable and productive basis for the development of urban resilience and sustainable development.

Keywords: city, urban development policy, neoliberalism, new regionalism, strategic city management, municipal statistics, strategic city map.

Постановка проблеми. У сучасних умовах швидкої динаміки міського розвитку зростає значення управління містами, побудови політики міського розвитку на новітніх засадах. Вимоги до оновлення підходів до розбудови політики міського розвитку ґрунтуються на поточній ситуації, на чинних інструментаріях реалізації політики міського розвитку і підходах до стратегічного управління ними, так само як і на теоріях міського розвитку та управління. Належної дослідницької уваги потребують питання розроблення методологічних засад для формування політики міського розвитку. При цьому доцільно означити, які саме теорії (традиційні та новітні) можемо покласти в основу розроблення політики міського розвитку, якими є засади та інструменти здійснення цієї політики. Варто забезпечити стратегічний підхід до управління містом і розроблення міської політики. Актуальність роботи обумовлена необхідністю створення єдиних та зрозумілих підходів до формування та реалізації політики міського розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковцями України та інших країн вироблено достатню кількість теоретико-методологічних засад здійснення управління містами та регіонами, реалізації політики міського розвитку. Основи стратегічного управління розвитком міста вказані у монографії «Концептуальні підґрунтя ...» [1]. Наголошення на європейських векторах розвитку міст здійснено у праці Бубенка П.Т. та ін. [2], а вплив глобалізації та транснаціоналізації виробництва на міські процеси – у роботі Лойко В.В. [3]. Вкажемо і на роботу Николаєвої В.В. та ін. [4] – у статті авторів зазначено, що систематизоване стратегічне управління перш за все повинне надавати відповіді на питання щодо місії, профілю міста, стратегічних цілей його розвитку і переліку завдань, які стоять перед місцевою владою, для виконання стратегії і досягнення поставлених цілей, для чого необхідно застосовувати комплексний, інтегрований інструментарій. В інших роботах (Жук П.В. та ін. [5]) автори звертаються до наслідків реформ і їх впливу на урбаністичні тенденції. Дослідники Ярошенко І.В. та ін. [6] справедливо говорять про «відсутність чітко закріпленої універсальної послідовності виконання робіт з організації процесу розробки стратегій територіального розвитку. В практичній площині ці питання вирішуються розробниками безпосередньо в процесі формування стратегічного документа розвитку конкретної території». Дослідники Степаненко А.В. та ін. [7] доводять, що «система інституціональної інфраструктури міських агломерацій відсутня, що є однією з причин, які стримують їх розвиток». У роботі також запропоновано класифікацію чинників конкурентоспроможності міських агломерацій і визначення агломераційного ефекту, що полягає в еколого-економічній та соціальній вигоді. Поточні тенденції урбанізації вказані у роботі Alam A. [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Беручи за основу відсутність чітких критеріїв розроблення політики місь-

кого розвитку, відмітимо необхідність оновлення стратегічних засад управління у політиці та встановлення чітких підходів і релевантного інструментарію для такого оновлення. Метою статті є визначення елементів стратегічного управління, які доцільно покласти в основу політики міського розвитку з огляду на поточні виклики, що постають перед державою. Досягнення мети реалізується за рахунок виконання завдань: проаналізувати теорії міського та територіального розвитку на предмет можливості покладання їх в основу сучасної політики міського розвитку; розробити концептуальну схему вироблення політики міського розвитку з урахуванням збереження єдності спільного для міст та відмінного для окремих міст підходів до реалізації такої політики; сформулювати підходи та інструменти для побудови стратегій стійкого розвитку міста.

Виклад основних результатів дослідження. Визначаючи підґрунтя для формування політики міського розвитку, варто зазначити, які теорії доцільно покласти в основу політики міського розвитку.

Одна з традиційних теорій міського і регіонального розвитку – теорія просторових переваг, або теорія розміщення. Просторові переваги виявляються у будь-якій економічній діяльності; вони визначають, що види виробництва перебувають у певних містах. Наприклад, промисловість тягнє до джерел дешевої електроенергії, місць видобутку сировини. Деякі виробництва, що орієнтовані на місцеві ринки та передбачають значні транспортні витрати, розташовані ближче до ринків збуту. Кожне місто має свої територіальні переваги, пов'язані або з джерелами сировини, або з іншими факторами виробництва (робоча сила, земельні ресурси, енергія), або з близькістю до ринків збуту.

Наступна теорія – теорії агломерації, концентрації та комбінації виробництва. У великих містах чи міських агломераціях додаткова економія або додатковий економічний ефект утворюється у зв'язку з тим, що навколо успішних виробництв формується їх оточення, та завдяки спільному використанню ресурсів (трудових, енергетичних, інфраструктурних) досягається додаткова економія. Висока концентрація промисловості у великих містах дозволяє отримати додаткову економію завдяки агломераційному ефекту (сукупні витрати всіх виробництв у великій агломерації менше, ніж сума витрат кожного виробництва у разі їхнього поодинокого розміщення поза межами певної агломерації). У великих центрах виникає додатковий потенціал їх розвитку завдяки тому, що деякі види висококваліфікованої діяльності можливі лише у таких містах (музеї, великі театри, медичні центри тощо).

Концепція неолібералізму, на думку Lane D. [9], передбачає всебічний розвиток прав і свобод жителів регіону, міста, реалізацію їх ініціатив та одночасно їхню відповідальність за розвиток регіону чи міста. Неолібералізм, якщо його вимірювати за допомогою індексів економічної свободи, має тен-

денцію асоціюватися з економічним зростанням і підвищенням доходів широких соціальних класів. Зв'язок між неолібералізмом і нерівністю є неоднозначним. За останні два десятиліття в деяких регіонах світу нерівність у доходах чи багатстві не зростала, а навіть зменшувалася (наприклад, у Латинській Америці), як зазначається у роботі Rutar T. [10].

Центральною ідеєю парадигми нового регіоналізму є перетворення регіонів на головних суб'єктів реалізації соціально-економічних програм розвитку, інфраструктурних проектів, програм у сфері охорони здоров'я, освіти й культури, що забезпечується шляхом надання регіонам широких повноважень (Наумкіна С.М. та ін. [11]).

На нашу думку, в основу розроблення політики міського розвитку варто покласти теорію агломерації та нового регіоналізму. Перша з означених дозволяє висвітлити процеси розміщення видів діяльності, логістичні мережі, взаємодію з приміською зоною, що складе основу для вироблення інструментів управління. А друга – будувє основу для означення ролі міста у сучасній системі між-регіональних та міждержавних зв'язків, що і сформує базис для стратегічного управління містом.

Звертаючись до питання окреслення контурів сучасного міського розвитку, відмітимо, що на розвиток сучасних міст в Україні впливають кілька чинників та тенденцій. Деякі з них, як-от ресурсна база, рівень конкурентоспроможності – сформувалися вже тривалий час назад. Інші – необхідність розбудови стійкості – спричинені зовнішньою військовою агресією. Потреби міст включають необхідність виживання та підтримання мінімального рівня життя, захисту критичної інфраструктури та планування майбутнього розвитку. Різні становище міст і перспективи їх розвитку зумовлюють необхідність розроблення не лише спільної рамкової політики розвитку міст в країні, а й різних підходів до окремих міст. Це ускладнюється кількома чинниками, найголовнішими з яких є відсутність порівнянних просторових даних про міста та різна динаміка розвитку міст, що вимагає різних підходів до їх аналізу. Виникає питання, як різні дані про місто можуть відображати тенденції розвитку міст, які чинники є рушійними силами або обмеженнями, і чи є вони однаковими у всіх містах. Важливо з'ясувати, якою мірою чинник зміни чисельності населення та зниження продуктивної активності населення впливає на показники і динаміку міського розвитку.

У контексті потрібного оновлення підходів до статистичних спостережень на рівні міст варто зосереджуватися на трьох аспектах: пошук таких даних для всіх міст, які можна порівняти та проаналізувати; визначення переліку даних, які мають бути включені до статистичних спостережень; розроблення засад політики міського розвитку, які б враховували дані, що швидко змінюються і/або не є властивими для всіх міст. При цьому для дослідження слід взяти міста з різних регіонів України, які перебувають у помітно відмінних умовах, і визначити, яких даних не вистачає для аналізу,

як вирішити проблему нестачі даних, а також на яких засадах можна розробити конкретні інструменти регулювання міського розвитку для кожного міста та перенести досвід на інші міста України. Доцільно сформувати набір інструментів для оцінювання стану міста через призму статистичних спостережень, оновлення методології та включення в аналіз додаткового набору даних для розбудови спроможності та економічної безпеки міста.

У сучасній науковій літературі політика міського розвитку будується на всебічному аналізі просторових даних. Основою для формування політики міського розвитку та містобудування, на думку Li Y. та ін. [12], є поточний ресурсний потенціал міста та бачення містом свого існування і перспектив. Основним критерієм розвитку міст є нерівномірність показників соціально-економічного розвитку різних міст, як вказано у роботах Odongo J. та ін. [13], Heinelt H. та ін. [14]. Для формування політики міського розвитку доцільно розуміти природу цієї нерівності та її загрози для міст.

Нерівномірність розвитку міст має як об'єктивні причини, пов'язані з різницею у потенціалах, що розвивалися протягом певного часу, так і причини поточного стану, найважливішою з яких є різний рівень стійкості до зовнішніх загроз, які, вочевидь, є відмінними у містах. Виникає питання, як можна проаналізувати ці характеристики стійкості в містах. Кожне місто має власний унікальний потенціал розвитку, про що говориться у праці Жука П. В. та ін. [5], і оцінка цього потенціалу допоможе виявити як можливості для усунення поточних загроз, так і потенціал для розроблення політики міського розвитку та розбудови стійкості. Дослідниками Шевченко О.В. та ін. [15] запропоновано типологію територій України залежно від рівня безпеки, і ця типологія може бути застосована до територіальних міських громад.

Базуючись на потребі оновити підходи до окреслення перспектив міського розвитку з урахуванням сучасних викликів, запропоновано концептуальну схему реалізації політики міського розвитку в умовах безпрецедентної загрози сьогодення (рис. 1), яка враховує необхідність використання як різного набору даних для окремих міст, так і єдиного.

Для аналізу динаміки соціально-економічного розвитку міст можна використовувати однакові дані. Це показники промисловості, будівництва, товарообігу, капітальних і прямих інвестицій, експорту та імпорту послуг, товарів і пасажирських перевезень, середньомісячної заробітної плати та роздрібного товарообігу.

Важливим кроком у дослідженні міст є розбудова спроможності міст справлятися з викликами сьогодення. Варто оцінити стійкість міста шляхом аналізу його наявного потенціалу та його використання. Оскільки кожне місто є унікальним, то є характеристики, які відрізняють його від інших міст, і цей потенціал може бути трансформований в інноваційний та креативний. Тому пропонується доповнити існуючі індикатори розвитку міста, такі як «патентна активність» та «кількість культурних

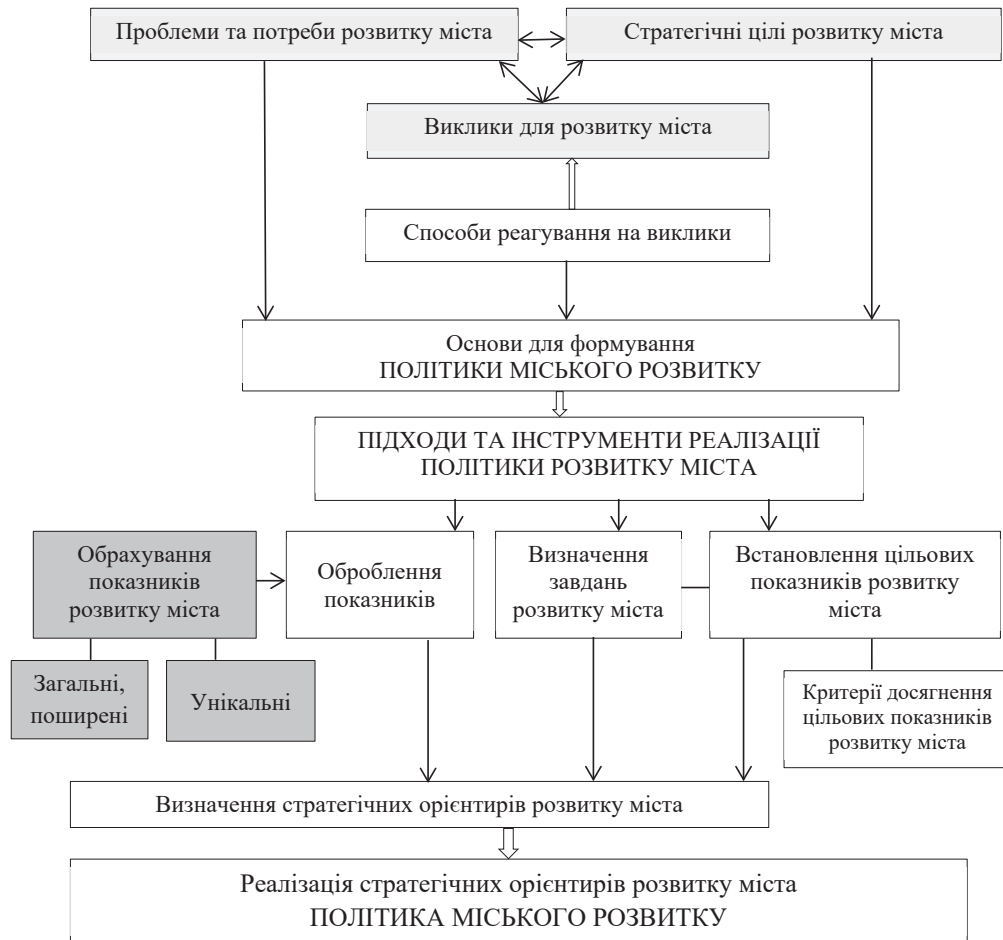


Рис. 1. Концептуальна схема реалізації політики міського розвитку в умовах викликів сьогодення

Джерело: авторська розробка

подій», іншими індикаторами для оцінки потенціалу: «імідж міста», «заходи, вжиті містом для підвищення сталого розвитку». Такі дані збираються шляхом експертних опитувань. Їх введення в систему муніципальних спостережень є вагомим внеском у методологію аналізу специфіки кожного міста. Відповідно, політика міського розвитку повинна як базуватися на врахуванні загальних підходів до кожного міста, так і оцінювати власний потенціал кожного міста, а також пропонувати заходи з розбудови стійкості міст.

Реалізація стратегії стійкого розвитку міста – це здійснення конкретних заходів із досягнення місії і запланованих цілей його розвитку. У процесі формулювання стратегії важко передбачити усі нюанси, які супроводжуватимуть її реалізацію, що зазначено у роботі Шпильової В. та ін. [16]. Запроваджувати стратегію необхідно із врахуванням змін, які відбуваються як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі міста.

Стійкий розвиток міста означає такий соціально-економічний стан, при якому забезпечується покращення якості життя населення за рахунок ефективного функціонування ресурсів усередині міста. При цьому, на практиці звертаються до різних форм використання міського простору: тимчасове використання простору (визначено

у роботі Braraglia F. та ін. [17]), озеленення території і збільшення зелених просторів (розглянуто у праці Marino M. [18]). Новітні підходи до організації простору міста дозволяють запропонувати більш гнучкі та релевантні до поточної ситуації інструменти управління містом. І значною мірою стійкість міста залежить від економічної активності громадян, міського співтовариства, розвитку громадянського суспільства, від розуміння населенням завдань, які стоять перед органами місцевого самоврядування у місті і якими засобами ці завдання вирішуються.

Для сучасного етапу міського розвитку характерним є низький рівень інтеграції систем державного управління та місцевого самоврядування, невідповідне дублювання функцій у різних системах, відсутність комплексу стандартів, класифікаторів, що дозволяють уніфікувати дані про місто та забезпечити узгоджене функціонування цих систем.

Тому і констатуємо, що побудова стратегії соціально стійкого розвитку міста можлива при забезпеченні збалансованості як усього соціально-економічного плану розвитку міста, так і його окремих частин. Цілями стратегічного підходу в управлінні містами є наступні:

– забезпечення стійкого збалансованого соціально-економічного розвитку міської території;

– перехід від хаотичного руху міського розвитку до впорядкованої, цілеспрямованої стратегії, яка дозволяє ефективно вирішувати актуальні проблеми території у конкурентному середовищі.

Як один із інструментів реалізації стратегії розвитку міста пропонується застосовувати стратегічні карти, що містять усю необхідну інформацію, згруповану за чотирма сферами (фінансовою, ринковою, внутрішніх процесів і соціального капіталу). Стратегічна карта – це динамічна концепція, тому для розвитку міста недостатньо просто її запровадити, потрібно здійснювати постійні налагодження та удосконалення цього інструменту.

Застосування системного підходу дозволяє розглядати місто і як особливу єдину територіальну соціально-економічну систему, і як підсистему більших систем. При розробленні стратегії розвитку міста важливо виділити і врахувати наступні фактори:

1) стратегії вищого рівня (регіону, країни), оскільки вони формують мету та основні шляхи її досягнення;

2) середовище, де існує місто, тому що воно включає й акумулює в собі всі чинники, які впливають на місто, але при цьому місто на них не впливає;

3) ключові сильні сторони міста, оскільки вони формують лідерство міста у певній сфері діяльності.

При розробленні стратегічних карт варто врахувати, що політика міського розвитку має базуватися на інтегративному підході. Він може включати різні типи інтеграції, залежно від стратегічних орієнтирів політики міського розвитку:

1) комплексна інтерпретація ситуації – розуміння взаємозв'язків між різними чинниками, що впливають на розвиток міста (наприклад, освіта, доходи, житло тощо), та причинно-наслідкових зв'язків (наприклад, започаткування виробництва – збільшення умов для зайнятості – збільшення надходжень до бюджету міста – зростання видатків на розвиток інфраструктури – покращення доступності та інклюзивності благ);

2) спільне розроблення стратегій розвитку міста – врахування потреб та інтересів усіх зацікавлених сторін (громадян, бізнесу, влади, асоціацій громадянського суспільства), використання самого процесу розроблення як засобу залучення зацікавлених сторін до вироблення політики міського розвитку;

3) поєднане використання ресурсів та можливостей – залучення до реалізації заходів у політиці міського розвитку ресурсів з різних джерел, різних комбінованих інструментів, однак єдиних методологічних засад та підходів.

Висновки. У світлі поточних викликів, що стоять перед Україною, представлена стаття описує елементи стратегічного управління, які запропоновано покласти в основу політики міського розвитку. Проаналізовано теорії міського та просторового розвитку з метою формування сучасної політики розвитку міст. Розроблено концептуальні засади формування політики міського розвитку

з урахуванням необхідності дотримання єдиного підходу до реалізації такої політики в містах та різних підходів в окремих містах. Запропоновані підходи та інструменти для формування та реалізації політики міського розвитку можуть стати надійною та продуктивною основою для розробки концепції міської сталості та сталого розвитку, а також для розробки стратегічних підходів та інструментів для управління містом в рамках цієї концепції.

Бібліографічний список:

1. Концептуальні підґрунтя стратегічного управління соціально-економічними системами на мезорівні: монографія / К.В. Завгородній. Дніпро : Монолит, 2021. 251 с.
2. Бубенко П.Т., Панова О.Д. Європейський вимір глобальної програми розвитку міст. *Бізнес Інформ*. 2017. № 11. С. 52–60.
3. Лойко В.В., Жукова Ю.М., Сундук А.М., Швець П.А. Глобальні урбаністичні тенденції розвитку міст як окремих соціально-економічних систем. *Економіка та держава*. 2021. № 9. С. 10–18. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.9.10>
4. Николаєва В.І., Погребняк Л.О. Стратегічне управління містом: теоретичний та практичний аспекти. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 1. С. 20–25. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.1.3>
5. Жук П.В., Сірик З.О. Реформа децентралізації та питання управління агломераціями в Україні. *Регіональна Економіка*. 2023. № 2. С. 34–40. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-2-3>
6. Ярошенко І.В., Семігуліна І.Б. Методичні підходи до стратегічного управління розвитком територій в Україні на основі застосування елементів розумності. *Проблеми економіки*. 2019. № 4 (42). С. 103–110. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-4-103-110>
7. Степаненко А.В., Омельченко А.А. Міські агломерації як форма сучасного світового процесу урбанізації *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*, 2019. Вип. 3. С. 184–192. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2019_3_37
8. Alam, A. Urban trends and issues of urbanization. *Cambridge International AS & A Level Geography Revision Guide*. 2022. URL: https://issuu.com/aymanalam/docs/cambridge_international_as_a_level_geography/s/10517426
9. Lane D. Neoliberalism: A Critique. *Global Neoliberal Capitalism and the Alternatives*. Bristol, UK: Bristol University Press, 2023. DOI: <https://doi.org/10.51952/9781529220933.ch003>
10. Rutar T. What is neoliberalism really? A global analysis of its real-world consequences for development, inequality, and democracy. *Social Science Information*. 2023. No. 62(3). P. 295–322. DOI: <https://doi.org/10.1177/05390184231202950>
11. Наумкіна С.М., Лясота Л.І. «Новий регіоналізм» як зміна структури регіональної політики. *Науковий журнал «Політикус»*. 2017. Вип. 5 (17). С. 76–79.
12. Li Y. & Zhang S. Research Methods and the Planning Process. In: *Applied Research Methods in Urban and Regional Planning*. Springer, Cham. 2022. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-93574-0_1
13. Odongo J. and Ma D. Perspectives in Urban Planning Research: Methods and Tools. *Current Urban Studies*. 2021. Vol. 9. P. 759–778. DOI: <https://doi.org/10.4236/cus.2021.94045>
14. Heinelt H. & Terizakis G. Innovative cities: how to explain differences between cities? An answer based on an interpretive approach, *Urban Research & Practice*. 2021. No. 14(5). P. 487–501. DOI: <https://doi.org/10.1080/17535069.2020.1723032>

15. Шевченко О.В., Кузьминчук Н. Методичні підходи до типізації територій в Україні для відновлення та управління регіональною економікою. *Проблеми економіки*. 2022. № 3. С. 104–111. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-3-104-111>.
 16. Шпильова В., & Черевко О. Стратегічний розвиток міст на основі прогресивного світового досвіду. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. № 1. С. 129–137. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-3-15>
 17. Bragaglia F., & Caruso N. Temporary uses: a new form of inclusive urban regeneration or a tool for neoliberal policy? *Urban Research & Practice*. 2020. No. 15(2). P. 194–214. DOI: <https://doi.org/10.1080/17535069.2020.1775284>
 18. Marino M., Tiitu M., Saglie I.-L. & Lapintie K. Conceptualizing 'green' in urban and regional planning – the cases of Oslo and Helsinki, *European Planning Studies*. 2023. DOI: <https://doi.org/10.1080/09654313.2023.2285811>
- References:**
1. Zavgorodnyi K. V. (2021) Kontseptual'ni pidhruntya stratehichnoho upravlinnya sotsial'no-ekonomichnymy systemamy na mezorivni: monographiia [Conceptual foundations of strategic management of socio-economic systems at the meso-level: monograph]. Dnipro: Monolit, 251 p. (in Ukrainian)
 2. Bubenko P., & Panova O. (2017) Ievropeys'kyy vymir hlobal'noyi prohramy rozvytku mist [The European dimension of the global urban development programme]. *Biznes Inform - Business Inform*, vol. 11, pp. 52–60.
 3. Loiko V., Zhukova Yu., Sunduk A. & Shvets P. (2021) Hlobal'ni tendentsii rozvytku mist yak okremykh sotsial'no-ekonomichnykh system [Global urban tendencies of city development as individual socio-economic systems]. *Ekonomika ta derzhava – Ekonomy and the state*, vol. 9, pp. 10–18. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.9.10>
 4. Nykolaieva V., & Pohrebniak L. (2022) Stratehichne upravlinnia mistom: teoretychnyi ta praktychnyi aspekty [Strategic management of the city: theoretical and practical aspects]. *Dniprovskii naukovi chasopys publichnogo upravlinnia, psykholohii, prava – Dnipro Scientific Journal of Public Administration, Psychology, Law*, vol. 1, pp. 20–25. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.1.3>
 5. Zhuk, P. & Siryk, Z. (2023) Reforma detsentralizatsiyi ta pytannya upravlinnya ahlomeratsiyamy v Ukraini. [Decentralisation reform and agglomeration administration in Ukraine]. *Rehional'na Ekonomika – Regional Economy*, no. 2 (108), pp. 34–40. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-2-3>
 6. Iaroshenko I., & Semygulina I. (2019) Metodychni pidhody do stratehichnoho upravlinnia rozvytkom terytoriy v Ukraini na osnovi zastosuvannya elementiv rozumnosti [Methodological Approaches to Strategic Management of Territorial Development in Ukraine Based on the Application of Elements of Reasonableness]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, vol. 4 (42), pp. 103–110. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-4-103-110>.
 7. Stepanenko A., & Omelchenko A. (2019) Mis'ki ahlomeratsiyi yak forma suchasnoho svitovoho protsesu urbanizatsiyi [Urban agglomerations as a form of modern global urbanisation]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpryyemnytstvo – State and regions. Series: Economics and entrepreneurship*. is. 3, pp. 184–192. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2019_3_37
 8. Alam A. (2022) Urban trends and issues of urbanization. *Cambridge International AS & A Level Geography Revision Guide*. Available at: https://issuu.com/aymanalam/docs/cambridge_international_as_a_level_geography/s/10517426
 9. Lane D. (2023) Neoliberalism: A Critique. *Global Neoliberal Capitalism and the Alternatives*. Bristol, UK: Bristol University Press. DOI: <https://doi.org/10.51952/9781529220933.ch003>
 10. Rutar, T. (2023) What is neoliberalism really? A global analysis of its real-world consequences for development, inequality, and democracy. *Social Science Information*, vol. 62 (3), pp. 295–322. DOI: <https://doi.org/10.1177/05390184231202950>
 11. Naumkina S., & Lyasota L. (2017) «Novyy rehionalizm» yak zmina struktury rehional'noyi polityky [“New regionalism” as a change in the structure of regional policy]. *Naukovyy zhurnal «Politykus» – Scientific journal 'Politikus'*, is. 5 (17), pp. 76–79.
 12. Li Y. & Zhang S. (2022) Research Methods and the Planning Process. In: *Applied Research Methods in Urban and Regional Planning*. Springer, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-93574-0_1
 13. Odongo J. and Ma D. (2021) Perspectives in Urban Planning Research: Methods and Tools. *Current Urban Studies*, vol. 9, pp. 759–778. DOI: <https://doi.org/10.4236/cus.2021.94045>
 14. Heinelt H. & Terizakis G. (2021) Innovative cities: how to explain differences between cities? An answer based on an interpretive approach, *Urban Research & Practice*, vol. 14 (5), pp. 487–501. DOI: <https://doi.org/10.1080/17535069.2020.1723032>
 15. Shevchenko O., & Kuzmynchuk N. (2022) Metodychni pidkhody do typizatsiyi terytoriy v Ukraini dlya vidnovlennya ta upravlinnya rehional'noyu ekonomikoyu [Methodological approaches to the typification of territories in Ukraine for the restoration and management of the regional economy]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, no. 3, pp. 104–111. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-3-104-111>
 16. Spylivova B., & Cherevko O. (2022) Stratehichnyy rozvytok mist na osnovi prohresyvnogo svitovoho dosvidu [Strategic development of cities based on progressive world experience] *Modeling the development of the economic systems*, vol. 1, pp. 129–137. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-3-15>
 17. Bragaglia F., & Caruso N. (2020) Temporary uses: a new form of inclusive urban regeneration or a tool for neoliberal policy? *Urban Research & Practice*, no. 15(2), pp. 194–214. DOI: <https://doi.org/10.1080/17535069.2020.1775284>.
 18. Marino M., Tiitu M., Saglie I.-L. & Lapintie K. (2023) Conceptualizing 'green' in urban and regional planning – the cases of Oslo and Helsinki, *European Planning Studies*. DOI: <https://doi.org/10.1080/09654313.2023.2285811>